

Az ELTE hároméves TEMPUS projektjének mérlege*

A TEMPUS program keretében mód nyílt a magyar könyvtárosképzés tanterveinek modernizálására. Korszerű felszereléshez jutott az ELTE Könyvtártudományi-Informatikai Tanszéke. A projekt során értékes személyes és szakmai kapcsolatok alakultak ki és erősödtek meg az ELTE, a Hannoveri Szakfőiskola és a deventeri IJselland Állami Főiskola oktatói és hallgatói között.

A sajnos túlságosan korán elhunyt Szepesváry Tamás kollégánk meghívására 1989. április 23-án előadást tartottam *Információs szakemberek képzése Európában, Európa részére* címmel. Ebben az előadásomban megemlítettem az Európai Közösség egyik új programját, a TEMPUS-t (Trans European Mobility Programme for University Studies), amely az utazások céljára rendelkezésünkre bocsátott pénzekkel talán esélyt nyithat egyetemünk hatékonyabb együttműködésére. A TEMPUS-tól függetlenül a Hannoveri Szakfőiskola Könyvtári, Információs és Dokumentációs (BID) Szakcsoportja és az ELTE Könyvtártudományi-Informatikai Tanszéke 1990. július 25-én írásos együttműködési szerződést kötött. A szövetség harmadik tagjával, a hollandiai deventeri IJselland Állami Főiskolával is olyan partneri szerződés áll fenn, amely kifejezésre juttatja a határokon túlmutató, európai együttműködésre irányuló akaratot.

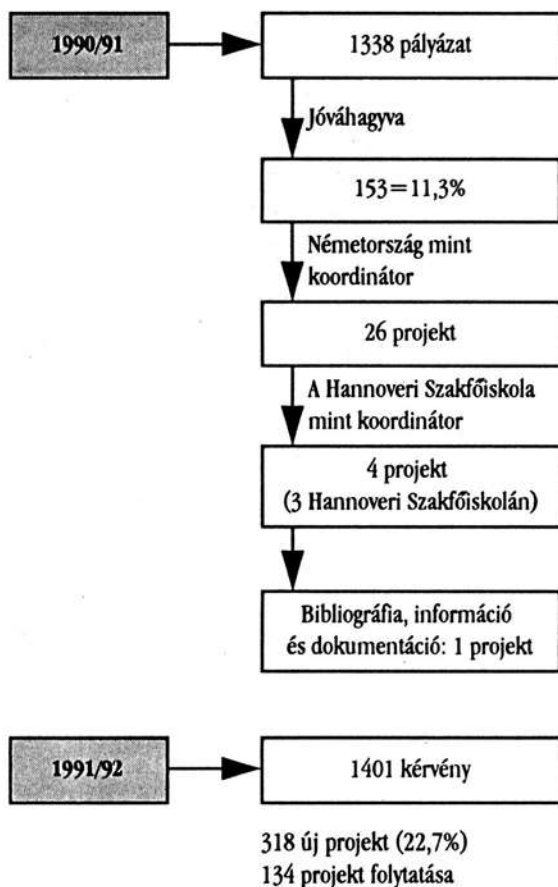
Mindenesetre akkoriban még nem tudtuk, hogy a brüsszeli TEMPUS-irodához küldött, ügyesen megfogalmazott és megindokolt kérvény mellett jó adag szerencsére is szükség volt ahhoz, hogy a végül 1990 nyarán benyújtott kérvényünknek sikere lehessen. Ha tudtuk volna, hogy elvileg mily kevés esélyünk van, ki tudja, egyáltalán mertünk volna-e pályázni.

Az 1. ábrán látható a TEMPUS első pályázati fordulójának néhány adata. Jól megfigyelhető, hogy milyen *követelményeknek* kellett sikerrel megfelelni.

De hát végül is *sikerünk volt*; nemcsak a kérvény elbírálásánál, hanem terveink és elképzeléseink megvalósításánál is. Erről az 1993. június 17-i zárószimpózium és ez az írás tanúskodik.

A 2. ábrán felsorolt célokból megpróbáltunk mindent megvalósítani, s a legtöbb esetben olyan látható és említésre méltó eredményeket értünk el, amelyekről ezen a szimpóziumon – kvázi nemzetközi munkamegosztással – számoltunk be. A projekt irányítójaként nekem illik erről általánosságban jelentést adni.

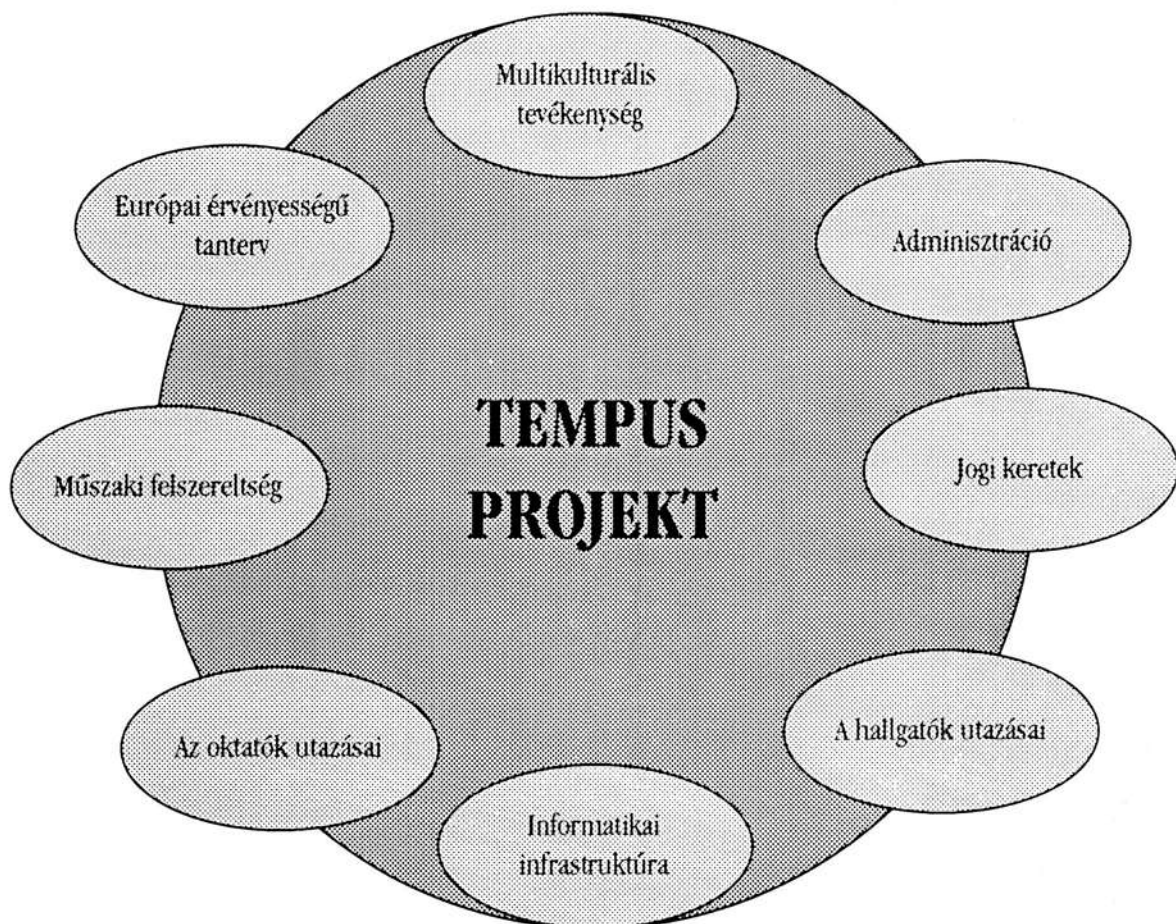
* Előadás a TEMPUS projekt zárószimpóziumán. Budapest, 1993. június 17.

1. ábra

A TEMPUS projekt összes költsége

A 3. ábrán jól látható, hogy – ha pontosak akarunk lenni – nem csupán egyszer, hanem háromszor nyújtottunk be sikeres támogatási kérelmet. Minden egyes támogatási időszakra (1990/1991, 1991/1992 és 1992/1993) külön kérelmet kellett beadnunk. Semmiféle garancia nincs arra, hogy folytatni lehessen egy meg-

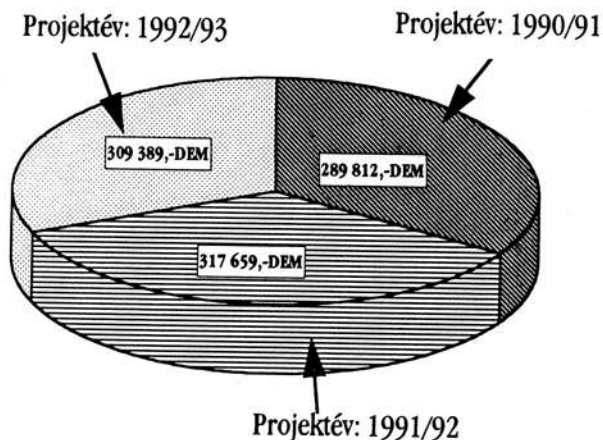

2. ábra

kezdett programot, még akkor sem, ha szemmel látható eredményesség esetén a folytatás bizonyára valamivel egyszerűbb, mint egy teljesen új projekt beindítása. Az EK hivatalnokai azonban nem minden ok nélkül beszélnek „elhullási mutatóról” a projektek esetében, ami arra utal, hogy a projektek folytatása esetében sem működik valamiféle automatizmus, hanem minden év elteltével igenis alaposan megvizsgálják őket. Ebből a szemszögből nézve, mi bizony háromszor voltunk sikeresek.

Összességében az *Informatikai szakemberek képzését segítő, korszerű tantervek kialakítása és megvalósítása* c. projektünk összesen 913 ezer DEM, azaz kerekén 45 millió forint támogatást kapott három, csaknem egyenlő évi részletben. Ez a támogatási összeg jelentősen meghaladja az EK TEMPUS projektjeinek átlagos támogatási összegét.

Remélhetőleg ez arra utal, miszerint mind az EK, mind pedig a magyar illetékes minisztériumok felismerték, hogy az informatikai szakemberek milyen értékesek és fontosak a társadalom számára. A korszerű képzettségű informatikai szakemberek nemcsak könyvtárakban, hanem a gazdaságban és a közigazgatásban is dolgoznak. Tehát ezeknek a szakembernek a munkahelye a könyvtár, vagy akár a parlament

Összesen: 452 800,-ECU
913 860,-DEM
45 693 000,-Ft

3. ábra TEMPUS-támogatás összesen

információs központja, esetleg egy biztosítótársaság vagy bank, netán egy sajtóarchívum, vagy egy korszerű iparvállalat információs központja. Ők mindenütt ott vannak, ahol az információkat

- ▶ gyűjtik,
- ▶ feldolgozzák,
- ▶ tárolják,

és ahol azokat szükség esetén saját adatbankjukban, vagy a világ 5000 adatbankja közül valamelyikben visszakereshetik.

Ezzel a TEMPUS projekttel mi az *ilyen* informatikai szakemberek képzéséhez akartuk megteremteni a feltételeket.

Az oktatók utazásai

Mindenféle képzés sarkalatos pontja a *tanterv*. Ez nemcsak a tanszéki előadások jegyzéke, hanem az oktatás tartalmáról és módszereiről (előadás, gyakorlat, projektben vagy workshopban való részvétel stb.) is tájékoztat. Az új tantervek és új oktatási tartalmak részleteiről szól *Fülöp Géza* előadása. Ezért csak arra szorítokozom, hogy rámutatok arra az eszközre, amely elengedhetetlen az új eszmék születéséhez. Ez nem más, mint az *utazás lehetősége*.

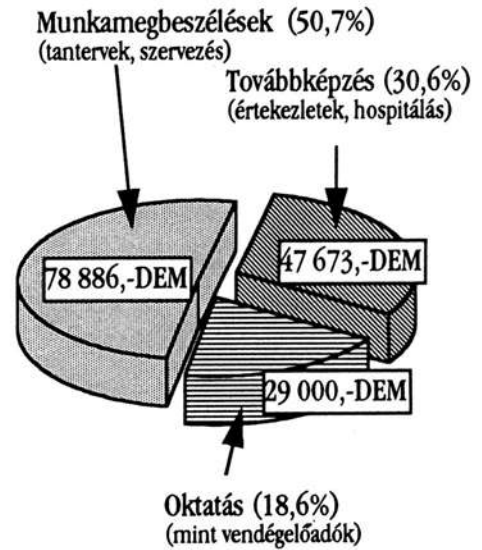
Az utazás a következőket jelenti:

- ▶ világot látni, s megtudni, hogy mások hogyan csinálnak valamit, illetve milyen a külhoni tanszék felszereltsége;
- ▶ kapcsolatokat lehet teremteni, és intenzív beszélgetéseket folytatni a külföldi kollégákkal;
- ▶ továbbképzés céljából részt lehet venni nemzetközi konferenciákon;
- ▶ hospitálni lehet külhoni tanszékek rendezvényein;
- ▶ meg lehet hívni külföldi kollégákat Magyarországra.

Ezek voltak projektünk legfontosabb céljai, s úgy vélem, megérte, hogy 7,7 millió forintot, azaz 155 ezer DEM-et fordítottunk az oktatók utazásaira (4. ábra). Még a projekt befejezése után is sokáig érezhető lesz ennek a haszna.

Mivel mi mindig takarékosan és optimálisan akartuk felhasználni a rendelkezésünkre bocsátott összeget, az oktatók továbbképzését hatékonyan segítő, nemzetközi konferenciákon való részvételt mindig összekötöttük intenzív munkamegbeszélésekkel (pl. a tantervfejlesztéssel vagy a projekt koordinálásával). Mindebből következik, hogy nemcsak a magyar, hanem a német vagy holland kollégák is sokszor utaztak (5. ábra).

Az „utazási időtartam” az utazó kollégák számának a mindenkori kinntartózkodás időtartamával való szorzatából adódik (tehát ha hat magyar kolléga egy hetet töltött a bochumi Német Könyvtáros Kongresszuson, az hat hetet jelent Németországban). Mindez azt a *hatalmas ráfordítást dokumentálja*, amelyet a részt vevő kollégák a projekt céljai megvalósítása érdekében – gyakran a hétvégeken és szabadságuk alatt – munkahelyi kötelezettségük mellett vállaltak.

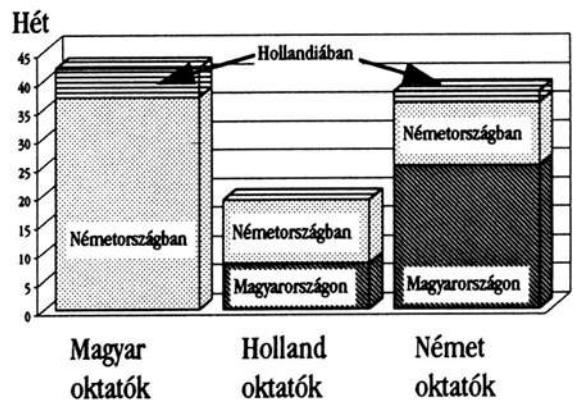

Összesen: 77 780,-ECU

155 559,-DEM

7 777 950,-Ft

4. ábra Az oktatók utazásai (az utazás célja)

5. ábra Az oktatók utazásai (az utazás időtartama)

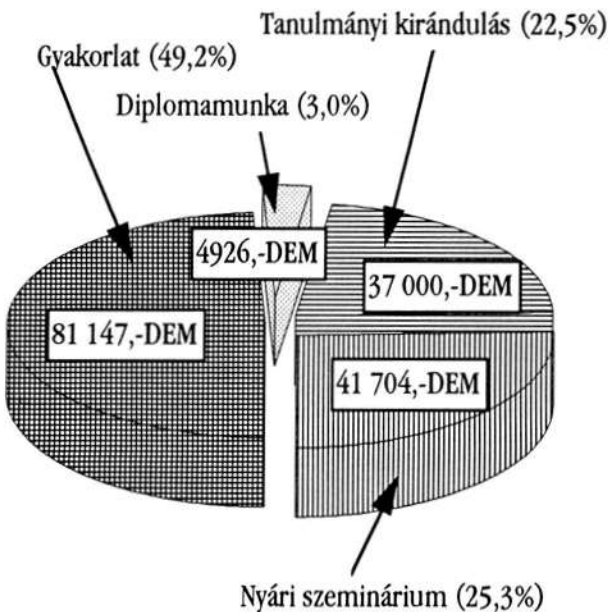
Nem szeretnék titkot csinálni abból, hogy az utazások eredménye nemcsak a szakmai fejlődés és látószög bővülése volt (*Johann Wolfgang Goethétől* kezdve *Rotterdami Erasmuson* át a mai szakemberekig az utazás mindig is a tudományos munka fontos részének bizonyult), hanem

- ▶ az emberi kapcsolatok,
  - ▶ az egymás iránti érdeklődés megteremtése,
  - ▶ a megértés akadályainak felszámolása
- is igen fontos hozamként jelentkezett.

Az egymással barátságos megértésben élő szuverén államok, kultúrák és emberek alkotta közös „Európai Ház” csak akkor jöhet létre és maradhat fenn, ha sikerül az akadályok elbontása. Ehhez az embereknek közvetlen kapcsolatba kell kerülniük egymással, s szerintem ezt mi, az oktatók utaztatására fordított pénzzel hatékonyan mozdítottuk elő.

A hallgatók utazásai

Mint hogy ez nekem személy szerint is igen fontos, beszámolok arról, hogy milyen lehetőséget nyújtott a TEMPUS projekt a hallgatók utazásaira (6. ábra).

Összesen: 82 388,-ECU
164 777,-DEM
8 233 850,-Ft

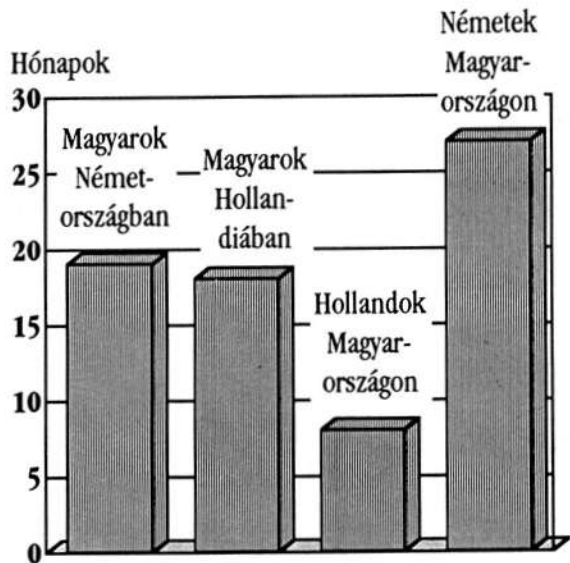
6. ábra A hallgatók utazásai

Összesen 8,3 millió forintot (165 ezer DEM) fordítottunk erre a célra, tehát többet, mint amennyit az oktatók utazásaira. PI. ösztöndíjak:

- ▶ a hallgatók 1-3 hónapos *külföldi gyakorlatára* (összesen 41 hallgató 75 hónapot tölthetett ebben a három évben külföldön – 7. ábra),
- ▶ a hallgatók csoportos *külföldi tanulmányújtjára* (oktatók szakmai kíséretével)
- ▶ a hallgatók *nyári szemináriumaira*,
- ▶ a projekttel összefüggő *multinacionális diplomamunkák* elkészítésére.

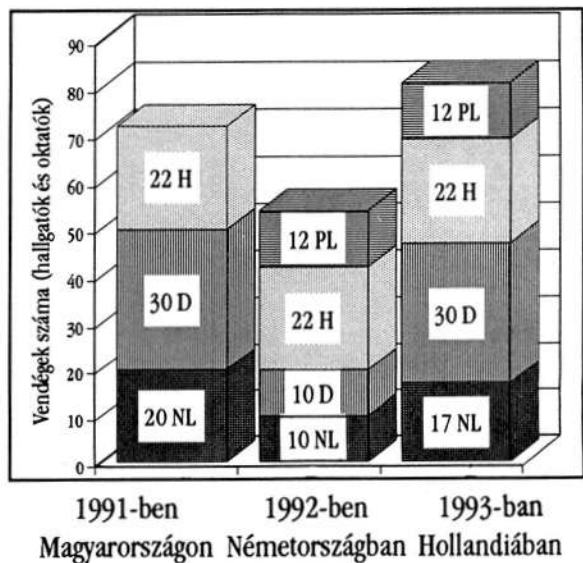
A hallgatók nyári szemináriuma a TEMPUS projekt találmánya, s megérdemli, hogy a hallgatók utazásai kapcsán még külön is szóljak erről. 1991 nyarán Magyarországon, 1992 nyarán Németországban, és 1993 nyarán Hollandiában mindig 50-85 hallgató és néhány oktató vett részt ezeken a nyári oktatási szünetben megrendezett találkozókön (8. ábra).

Ezek a nemzetközi ifjúsági találkozók egy szakmai részből (kétnapos szeminárium), és egy multikulturális szabadidős részből álltak. A szakmai részben a hallgatók tartottak előadásokat, az érdekesebb témák megvitatására munkacsoportokat alkottak, számítógép-alkalmazási bemutatókat és szakmai vitákat szerveztek.

Összesen 41 hallgató végzett átlagosan 1,5 hónapos külföldi gyakorlatot.

7. ábra A hallgatók utazásai (gyakorlat a társországokban)

8. ábra A hallgatók nyári szemináriumai

Mindez érdekes, izgalmas, tanulságos és felejthetetlen tapasztalatokat jelentett mindenkinek, aki szembe mert nézni egy nemzetközi diákközösség kihívásával. Az 1992. évi szeminárium speciális előadás-gyűjteményéből jól látható, hogy milyen szakmai hozama volt ezeknek az előadásoknak.

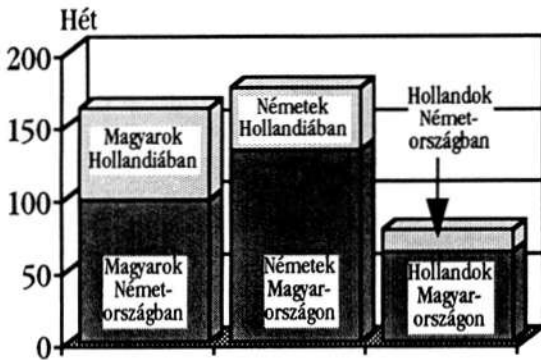
A hallgatók nyári szemináriumának második része a közös szabadidős programokkal a népek kölcsönös megértését segítette:

- ▶ aki a Tiszán kenuban átélt egy zivatart, majd megivott egy kupica pálinkát, hogy átmelegedjen,
- ▶ aki járőrözött a viharos Keleti-tengeren,
- ▶ aki sétált egyet az apály után előbukkanó partszakaszon Schiermonnikoog szigete előtt,

► s aki részt vett a nemzetközi kulturális esteken, az valószínűleg sokkal mélyebb és maradandóbb élményeket szerzett egy egész életre, mintha az egyetemen a legjobb és legérdekesebb előadásokat hallgatta volna.

A teljesség kedvéért megemlítem, hogy a holland és német hallgatók a szabadidős programokat a saját zsebükből finanszírozták, hogy a varsói diákok részvétele érdekében egyéb pénzforrásokat tártunk fel, s hogy a magyar hallgatók is hozzájárultak anyagilag a részvételükhöz.

Ha a gyakorlaton való részvételt, a diplomamunka érdekében folytatott tanulmányokat és a nyári szemináriumon való részvételt együttesen vizsgáljuk (9. ábra), akkor elmondhatjuk, hogy 286 személy összesen 429 hétig, azaz átlagosan 1,5 hétig volt külföldön, ami igencsak figyelemreméltó szám.

Összesen 286 hallgató vett részt átlagosan 1,5 hetes külföldi utazáson.

9. ábra A hallgatók utazásai (tanulmányi kirándulások, diplomamunkák, nyári szemináriumok)

Úgy vélem, hogy mindez jelentős hozzájárulás a népek kölcsönös megértéséhez és EURÓPA felépítéséhez, s mi arra fogunk törekedni, hogy az ilyen tevékenységek pénzügyi fedezetét a TEMPUS-időszak után is megteremtjük.

Műszaki felszereltség

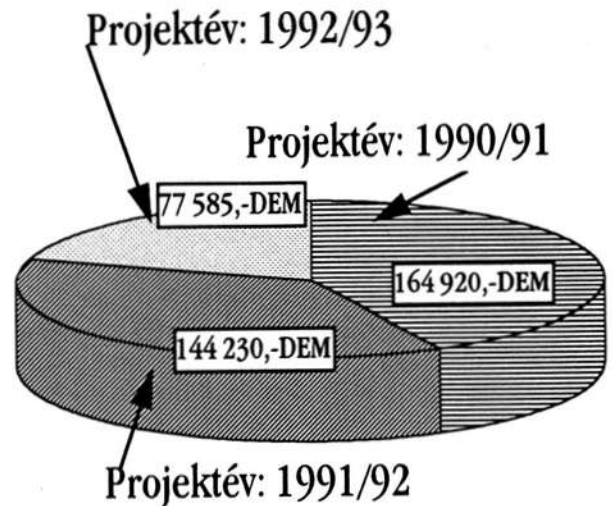
Teljesen egyértelmű, hogy a modern tantervek megvalósításához olyan műszaki felszereltségre van szükség, amely az oktatás új tartalmának gyakorlatba való átültetését elősegíti (pl. számítógépek). A TEMPUS projekt a könyvtártudományi tanszék szempontjából példa- és előremutató volt. Erről Darányi Sándor szől részletesebben, én csupán néhány tényre szorítkozom (10. ábra).

Összesen 19,3 millió forintot, azaz kb. 386 ezer DEM-et, vagyis a projektekre biztosított összeg 42%-át arra fordítottuk, hogy a két könyvtártudományi és

informatikai tanszékét ellássuk azokkal a készülékekkel, programokkal, könyvekkel stb., amelyek elengedhetetlenül szükségesek a korszerű oktatáshoz.

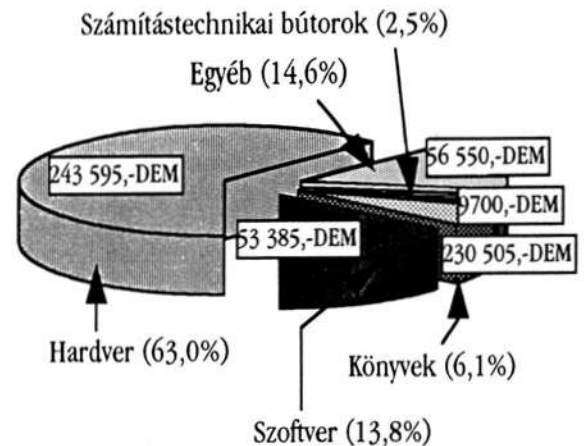
A 11. ábra a beruházások megoszlását ábrázolja. A várakozásnak megfelelően a számítógépes beruházás (hardver és szoftver) volt a legjelentősebb.

Ez a felszereltség alig marad el egy nyugati tanszéké mögött. Ellenkezőleg: vannak Németországban olyan tanszék, amelyek felszereltsége nem ilyen korszerű. Ehhez csak gratulálni lehet, s bízunk benne, hogy az új lehetőségekből közép- és hosszú távon is a lehető legjobbat fogják kihozni.

Összesen: 193 367,-ECU
386 735,-DEM
19 336 750,-Ft

10. ábra Beruházások

Faxok, könyvkötőgépek, tévék, videók, másolók, írás- és diavetítők, fényképezési berendezések, írógépek, táblák, telefonfóvonalak.

11. ábra Beruházások a projekt három évében

Végkövetkeztetés

A projekt eredményeinek további részleteire most nem térünk ki. A projektről zárójelentés készül, s időközben már több mint 42 publikáció jelent meg a napi- és szaksajtóban az eredmények alapján, s magáról a projektről. Néhányat az irodalomjegyzékben fel is sorolok ezekből.

Térjünk még egyszer vissza projektünk *Informatikai szakemberek képzését segítő, korszerű tanterv kialakítása és megvalósítása a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen* c. fő témájához. Egyértelmű, hogy egy új, korszerű, informatikai szakemberek képzését elősegítő tanterv nem születhet meg a tanszék dolgozóinak *akarata ellenére*. Ez csak akkor valósulhat meg sikeresen,

- ▶ ha a tanszék teljes egészében támogatja az újítást,
- ▶ ha a tanszék *maga is* szükségesnek tartja az újítást, s harcol érte,
- ▶ ha a tanszéki elképzelés összhangban áll a szakterület potenciális munkaadóinak elképzeléseivel.

Ennek során éppúgy figyelembe kell venni a tanszéken kialakult személyi struktúrákat, mint a kulturális környezetet és az ország sajátosságait, valamint a speciális szakmai hangsúlyokat.

A tervezés és a koncepcióalkotás után az újításokat fokozatosan kell bevezetni. A projekt tapasztalata azt mutatja, hogy erre sokkal több időt kell szánni, mint amire egy hároméves terv képes. A változásokat csak óvatosan, az alábbiak figyelembevételével lehet végrehajtani:

- ▶ a minden új megvalósításával járó nehézségek,
- ▶ adminisztratív megszorítások,
- ▶ törvényi előírások.

A túl gyors megvalósítás gyenge támogatottság esetén többet árt, mint használ. Remélem, hogy mi, külföldi kollégák – és főleg a projekt vezetője – nem voltunk túlságosan türelmetlenek. Pedig szerepünk nem volt valami könnyű. Mindig csak *tanácsadók* akartunk lenni, sosem kioktatók vagy tudálékosak, azonban viszonylag rövid idő alatt akartunk sikert és valami konkrétumot elérni. Úgy hiszem, hogy ez közös fáradozásaink eredményeként sikerült is.

Ha valaki megkérdezné, hogy *sikeres volt-e a budapesti TEMPUS projekt*, habozás nélkül és őszinte meggyőződéssel fogok *IGEN*-t mondani.

Mindaz, amit mi – hála a brüsszeli segítségnek – közösen elértünk, fontos lépést jelent az informatikai szakemberek korszerű magyarországi képzése szempontjából. Meg vagyok győződve arról, hogy ez segíteni fogja a magyar népgazdaságot a nyugat-európai színvonalhoz való gazdasági és társadalmi felzárkózás nehéz folyamatában, és a know-how-nak az információk, valamint az informatikai menedzsment segítségével történő alkalmazása mindezt valamelyest meg fogja könnyíteni.

A projektben részt vevő tanszékek a *TEMPUS projekt befejeztével* is együtt fognak működni. Erre a projekt megvalósítása során kialakult emberi kapcsolatok jelentik a garanciát.

Szeretnék mindenkinek köszönetet mondani, akik mint a projekt vezetőjét támogattak tervünk megvalósítása során. Itt most az egyszer kifejezetten nemcsak a magyar kollégákat szeretném megnevezni, akiknek nyilvánvaló érdeke volt ennek a projektnek a megvalósítása, hanem azokat a holland és német kollégákat is, akik habozás és zúgolódás nélkül áldozták fel a szabad idejüket és energiájuk nagy részét a közös projekt megvalósítása érdekében, és akiket megillet a siker nagy része és a projekt vezetőjének hálája.

Végül, de nem utolsósorban szeretnék köszönetet mondani az Európa Bizottság TEMPUS-csapatának és a magyarországi illetékeseknek, akik az elmúlt három évben pozitív döntéseikkel lehetővé tették sikeres munkánkat.

Legeslegvégül engedjenek meg egy igen személyes megjegyzést. 1989-ben turistaként tartózkodtam Magyarországon, és találkoztam olyan németekkel, akik Németország keleti feléből érkeztek, és nem akartak oda többé visszamenni. Mi, németek, sosem fogjuk elfelejteni, hogy 1989 őszén ki is volt az, aki drótvágót vett a kezébe, és egész egyszerűen megtette az elképzelhetetlent, átvágta a vasfüggönyt! Ezzel beindult az a megfordíthatatlan folyamat, amely többek között a berlini falat is ledöntötte, lehetővé tette Németország újraegyesítését, s új távlatokat nyitott egész Európa közös jövőjének.

Ez is eggyel több ok arra, hogy a jövőben is ápoljuk és továbbfejlesszük a hagyományos német–magyar barátságot. A TEMPUS projekt számunkra ennek sokat ígérő kezdetét jelentette.

Irodalom

- BLUMENDORF, P.: Europäische Kooperation bei der Ausbildung von Informationsfachleuten am Beispiel des TEMPUS-Projektes des Fachbereichs BID der Fachhochschule Hannover. = Deutscher Bibliothekartag, 1992, Bochum, Proceedings.
- DARÁNYI S.–LÁDI L.: A TEMPUS és a Könyvtártudományi-Informatikai Tanszék komplex gépesítése. = TMT, 39. köt. 5. sz. 1992. p. 215–220.
- FÜLÖP G.: Könyvtárosi pálya – könyvtárosképzés. = Könyvtáros, 41. köt. 11–12. sz. 1991. p. 645–651.
- NOWAK, A.: BID goes east. BID Beitrag zur Ausbildung von Informationsfachleuten in osteuropäischen Ländern. = Deutscher Dokumentartag, 1992, Berlin, Proceedings.
- SZEPESVÁRY T.: Az információforrás és -közvetítés stúdium összehasonlító vizsgálata. = TMT, 39. köt. 5. sz. 1992. p. 221–225.

Beérkezett: 1993. VIII. 10-én. **Fordította: Ortutay Béla**